

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ รูปแบบและวิธีการทำเกษตรแบบผสมผสาน : การศึกษาเฉพาะกรณีของ
เกษตรกรดีเด่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ชื่อผู้เขียน นายตะวัน ห่างสูงเนิน

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพบุลย์ สุทธสุภา	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประทีป กชศิลา	กรรมการ
อาจารย์ ดร.วรทัศน์ อินทร์คัมพร	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดุษฎี ณ ลำปาง	กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงรูปแบบและวิธีการทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกรดีเด่นสาขาเกษตรผสมผสานระดับจังหวัดของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนศึกษาการดำเนินชีวิตประจำวัน การปฏิบัติงานในแต่ละวัน สภาพเศรษฐกิจ สังคมของเกษตรกรดีเด่น และศึกษาถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จของเกษตรกรดีเด่นแต่ละคน

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากประชากรคือเกษตรกรดีเด่นสาขาเกษตรผสมผสานระดับจังหวัดปี 2539 ประชากร 10 คน จาก 10 จังหวัด เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสังเกต และแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยจะเข้าไปศึกษาในพื้นที่ด้วยตัวเอง

ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจ สังคม ของเกษตรกรดีเด่น ทั้ง 10 คน พบว่าเกษตรกรดีเด่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 54.9 ปี สถานภาพสมรสแล้วทั้งหมด การศึกษาเฉลี่ย 5.1 ปี จำนวนบุตรโดยเฉลี่ย 3.3 คน จำนวนแรงงานในครอบครัวโดยเฉลี่ย 3.1 คน รายได้เฉลี่ยต่อปี 285,800 บาทต่อครอบครัว พื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ย 41.5 ไร่การใช้ที่ดินในการทำเกษตรผสมผสานเฉลี่ย 21.7 ไร่ หนี้สินโดยเฉลี่ย 195,800 บาทต่อครอบครัว ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เป็นเจ้าหนี้

จากการศึกษาถึงรูปแบบการทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกรดีเด่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 10 คนพบว่าเกษตรกรดีเด่นทุกคนทำการเกษตรในรูปแบบเดียวกันที่เรียกว่าการเกษตรผสมผสานแบบเป็นการค้า รูปแบบที่เกษตรกรดีเด่น 9 คนใน 10 คนทำเป็นเกษตรผสมผสานในลักษณะสมบูรณ์แบบ คือ เป็นเกษตรผสมผสานที่ประสานกิจกรรมหลายๆ อย่างเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบกล่าวคือ ทำกิจกรรมหลายๆ อย่างร่วมกันโดยคำนึงถึงการเกื้อกูลกันในระบบ สำหรับวิธีการทำเกษตรผสมผสานนั้นมีกิจกรรมที่ดำเนินการในฟาร์มหรือในสวนของตนเองที่เหมือนกันคือ การปลูกพืชผักสวนครัว การขุดบ่อเลี้ยงปลา การปลูกไม้ผลและการทำนาแต่ในการดำเนินกิจกรรมการเกษตรของเกษตรกรดีเด่นแต่ละคนจะไม่ใช้มีกิจกรรมเพียงเท่านั้น ยังมีกิจกรรมเสริมที่เสริมเข้าไปในกิจกรรมหลักอีกหลายชนิด เช่นการปลูกข้าวก็มีการเลี้ยงปลาในนาข้าว การปลูกไม้ผลก็จะทำคู่สัตว์ร่วมด้วย อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าเกษตรกรขุดบ่อเพื่อเลี้ยงปลาไว้กินและขาย ทำนาปลูกข้าวเพื่อกินเองเป็นหลัก ปลูกไม้ผล และที่นิยมปลูกกันมากเช่น มะม่วง กลั้ว มะนาว มะขาม เป็นต้น เกษตรกรจะทำการเลี้ยงสัตว์ไว้ในฟาร์มหรือในสวนร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเลี้ยงเป็ด ไก่พื้นเมือง และการเลี้ยงวัว เป็นต้น

จากการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรดีเด่นทั้ง 10 คนที่เหมือนกันทุกคนคือ เกษตรกรต้องการที่จะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นต้องการมีรายได้ตลอดปี และต้องการลดค่าใช้จ่ายในครอบครัวในเรื่องอาหารและที่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ที่ทำให้เกษตรกรดีเด่นทุกคนประสบผลสำเร็จ คือ ลักษณะเฉพาะตัวของเกษตรกรดีเด่นกล่าวคือ มีความขยัน อดทน ประหยัด และใฝ่หาความรู้อยู่ตลอดเวลา ส่วนปัจจัยอื่น เช่น สภาพพื้นที่ ความสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ ระบบน้ำ และระบบชลประทาน และเงินทุนไม่มีผลต่อความสำเร็จมากนัก แต่จะมีผลต่อรูปแบบของเกษตรผสมผสาน นอกจากนี้ปัจจัยในเรื่องของรัฐที่เข้ามาส่งเสริมหรือเข้ามาช่วยเหลือก็มีผลอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องชนิดของกิจกรรมต่างๆ ในฟาร์มหรือในสวนจะเห็นได้จากกรณีของเกษตรกรดีเด่น 5 คน ใน 10 คน จะเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างระบบการผลิตการเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร อย่างไรก็ตามเกษตรกรที่เข้าร่วมทั้ง 5 คน จะเข้าร่วมโครงการหลังจากที่ทำเกษตรผสมผสานไปแล้ว

จากการศึกษายังพบอีกว่า เกษตรกรดีเด่นทุกคนเป็นคนที่มีความรู้ด้านค้าขาย ชอบทดลอง ชอบติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ แรงบันดาลใจที่ทำให้เกิดแนวความคิดในการทำการเกษตรอีกอย่างหนึ่งก็คือ รายการด้านการเกษตรในทางวิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง

Thesis Title Pattern and Practice of Integrated Farming : A Case Study of Outstanding Farmers in the Northeastern Region of Thailand

Author Mr.Tawan Hangsoongnern

M.Sc (Agriculture) Agricultural Extension

Examining Committee

Assoc.Prof. Dr.Paiboon Suthasupa	Chairman
Assist.Prof. Prateep Kochsila	Member
Lecturer Dr. Wallratat Intaruccomporn	Member
Assist.Prof. Dusdee Nalampang	Member

Abstract

The objectives of this research were to study pattern and practice of integrated farming of outstanding farmers in the Northeastern region as well as their daily lives and socio - economic status. In addition, factor affecting the success of farming was also included.

This research is a quantitative one. Population studied were 10 outstanding farmers from 10 provinces in 1996. Data was collected by the use of questionnaires and participant observation.

From research findings, it was found that outstanding farmers were male, with an average age of 54.9 years old, with primary school education. Family labor averaged 3.1 persons. Average annual income was 285,800 Baht per household. Average farm size was 41.5 rai with an area of integrated farming of 21.7 rai. Indebtedness was 195,800 Baht from Bank of Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC.).

As for the pattern of integrated farming, most of integrated farmers were commercial oriented. Nine out of ten practiced completed integrated farming, meaning that they combined several activities which each activity supports each other. As regards methods of integrated farming, similar activities were vegetable growing, fish raising, fruit growing,

and rice - cultivation. They also had other supplementary activities such as fish raising in the paddy field, fruit orchard together with cattle raising. However, all farmers raising fishes, growing paddy, fruit trees for their own consumption and for sale. Fruit trees included mango, banana, lime, tamarind, etc. They also raised animals, namely, native chicken, duck and cow.

It was found that factors affecting the success of farmers were better living and all year round income, and they also wanted to reduce their expenditure especially food. Most important factors contributing to the success were diligence, tolerance, saving, and curiosity. Other factors like topography, water resources, irrigation water and capital were not major factors. Government support was also important because five out of ten farmers participated in Restructuring Agriculture and Production System Adjustment Program.

All integrated farmers tended to prefer trading, innovating, and frequently contacted with extension agents. Furthermore, motivation to adopt integrated farming was due to agricultural news and information from television and radio.